

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
Komisija za varstvo gorske narave
Usposabljanje za: VARUH GORSKE NARAVE

Seminarska naloga

POHOD PO NEKDANJIH TRŠKIH MEJAH LAŠKEGA

9. usposabljanje za VGN
Laško, 23.11.2011

MENTOR: Dušan Klenovšek

AVTOR: Stanislava Videc
Planinsko društvo Laško

KAZALO

I. Uvod.....	3
II. Zemljevid poti po nekdanjih trških mejah Laškega.....	5
III. Desni breg reke Savinje.....	6
IV. Levi breg reke Savinje.....	8
V. Geološka zgradba Laškega in njegove okolice.....	11
VI. Rastlinski in živalski svet v Laškem in okolici.....	12
VII. Zaključek.....	13
VIII. Literatura.....	14

I. UVOD

Zelo lep in pomenljiv je bil običaj »**objezdenja trga**« v znamenje, da obhojeni prostor spada v last tržanov. Ta običaj so praznovali Laščani zadnjikrat dne 26. aprila 1769.

Ob sedmi uri zjutraj so se zbrali 8 do 12 - letni dečki iz Laškega pod rotovžem. Vsak je imel v rokah palico. Le ti so bili na čelu obhodnega sprevoda. Za njimi so stopali štirje helebardarji, dva piskača in en tambur, dalje sindikus (pravni zastopnik) Jožef Peter Neupauer s partizano v roki (sulica z lesenim ročajem, dvoreznim bodalom in prestreznimi kavljji), za njim tržni praporščak in usnjarski mojster Ivan Maksel z zavito zastavo. Za tem so bili uvrščeni meščani s »pukšami« in bajoneti pod vodstvom bavarskega mojstra Jakoba Hermana. Sprevod so zaključili ostali meščani in podložniki, delno spremljani s španskimi cevmi, delno pa z motikami in sekirami. Tako so šli med veselimi zvoki mimo župnišča proti Jagodičju /Jagočam/ na mejo tržnega ozemlja in vzdolž vse do kmeta Švepa.

Tam so stali na gosposčinskem ozemlju deželnosodni upravnik Jakob Sokol, njegov pisar in gosposčinski župan. Ko so tem trem prišli meščani nasproti, je sindikus držal partizano na mejo tržnega ozemlja in govoril:

»Cerkveno deželnoknežji trg Laško je bil od pradavnih let sem glede na svoje privilegirano tržno omejišče te krajevne meje tostran reke Savinje vsak čas v zakoniti, neskajljeni in nemoteni posesti. Hočemo pa vedeti, ali ima deželnosodni upravitelj kakšen ugovor proti temu.«

Odgovor upravitelja se je glasil:

»Gosposka Laško nima proti temu ničesar ugovarjati, upa pa, da želi imeti slavni magistrat dobre odnošaje z gosposko.«

Nato so meščani streljali, zaplapolala je razvita zastava, zaigrala godba in zazvenel glas tromb. Od tam so šli: gosposka po svojem in meščani po tržnem ozemlju navzgor od posestnika Simona v Tovstem, nato mimo Zorko na višino, od tu navzdol mimo Janiža, od tu na vrh Žikovce, potem povprek nad rudnikom navzdol in tu navzgor na Gradnik ali Gaberno, dalje desno skozi vinogradni hrib mimo Hermanovega vinograda navzdol do Lahomščice, pri Marija Gradcu preko Savinje, kjer je svoječasno stala Kajtnova hiša, od tu k sv. Krištofu,

potem na cesto pod Šmihelom, ki pelje k sv. Jedrti, od tu mimo kamnoloma na Rečico, kjer so bile meje povsod zaznamovane. Od zadnje mejne točke do odšli meščani z godbo na tržni prostor, kjer so izstrelili tri salve, nato pa vsi krenili k mesarju Ivanu Brezniku na večerjo.

V želji po ohranitvi običaja, se je upravni odbor Planinskega društva Laško leta 1999 odločil organizirati pohod vsako leto meseca novembra – sodo leto po desnem bregu reke Savinje, liho leto pa po levem bregu.

Smer poti je glede na zapis iz leta 1769 zaradi objektivnih razlogov prirejena. Ure druženja so namenjene seznanjanju pohodnikov z naravno in kulturno dediščino, z vidiki razvoja in sodelovanja v Laškem in okolici.

Slika 1: Laško nekoč

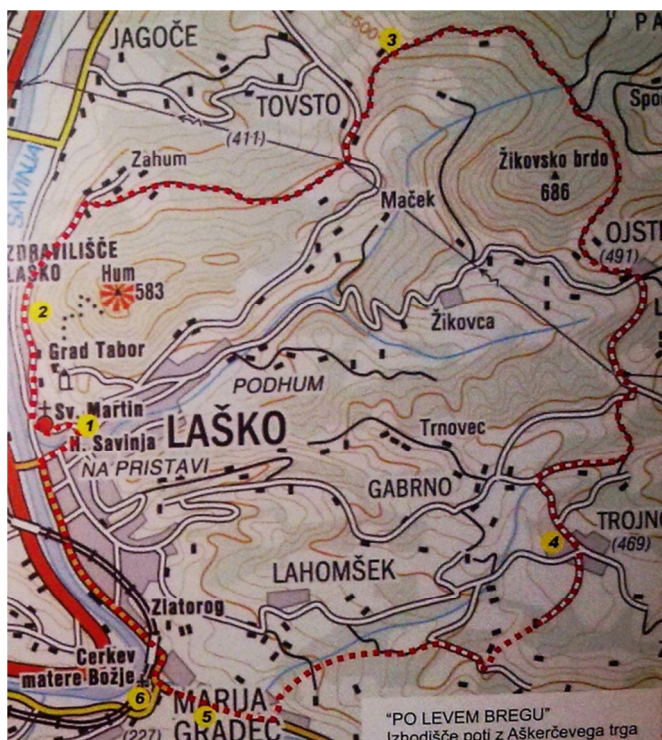
II. ZEMLJEVID POTI PO NEKDANJIH TRŠKIH MEJAH LAŠKEGA

'PO DESNEM BREGU'

Izhodišče poti izpred TIC-a Laško

- 1 – TIC Laško
- 2 – Cerkev sv. Krištofa
- 3 – Cerkev sv. Katarine
- 4 – Kamnito znamenje
- 5 – TiTO domačija Šterbanovih
- 6 – Cerkev sv. Mihaela

'PO LEVEM BREGU'

Izhodišče poti z Aškerčevega trga

- 1 – Cerkev sv. Martina
- 2 – Blaževa skala
- 3 – Kamniti svetilnik
- 4 – Vas Trojno
- 5 – Gostilna Čater
- 6 – Cerkev Matere Božje

III. DESNI BREG REKE SAVINJE

Naše zborni mesto je pri **Turistično informativnem centru v Laškem**, ki je bil ustanovljen leta 1889. Njegovo prvotno ime je bilo Olepševalno društvo Laško in je peto najstarejše turistično društvo v Sloveniji. Vse od ustanovitve društva Laščani zvesto skrbijo za urejen videz mesta in njegove okolice ter za organizacijo tradicionalnih prireditev. S sprehodom skozi mesto tako obiskovalec odkriva vse tisto staro in lepo, na kar smo Laščani zelo ponosni. Izpred Turistično informativnega centra nas pot vodi čez železniški prehod, skozi gozd proti **Cerkvi sv. Krištofa**. Legenda pravi, da so bile na mestu sedanje cerkvice pred več stoletji ruševine njene predhodnice. Prva cerkev naj bi se čez noč zrušila, ker so delavci, ko so jo gradili, naredili hudo pregreho. Ni čudno, da so farani ob gradnji nove leta 1738 komaj čakali jutra, da vidijo, če cerkva še stoji. Verjeli so namreč, da je mesto zakleto. Prekletstvo se ni vrnilo in cerkva vas še dandanes pozdravlja z enim zvonom. V prvi cerkvi pa so domovale tudi najstarejše orgle na Slovenskem iz leta 1682.

Slika 2: Cerkev sv. Krištofa

Slika 3: Kuretno, cerkev sv. Katarine

Skozi vas Strmco nas pot popelje naprej proti Kuretnem. Prijetna vasica se ponaša z eno najstarejših cerkva v laški prafari, zgrajeno že pred letom 1500. **Cerkev sv. Katarine** krasita oltarja devic – mučenic Katarine in Doroteje. Stranski renesančni oltar, ki je posvečen sv. Marku, vsebuje sliko Poklona treh kraljev, pomembno italijansko delo iz prve polovice 17. stoletja. Na zunanji steni vzdana spominska plošča je pomnik boja in žrtev druge svetovne vojne. Domačini

Kuretnega se radi pohvalijo, da je to vas nekadilcev.

Med potjo od Kuretnega proti Šmihelu se ustavimo še pri **kamnitem znamenju** ter pri **domaćiji Šterbanovih**, saj tudi sodita med naše postojanke. Od tam nas čaka le še kratka pot proti naši zadnji postojanki, vmes pa srečamo še zelo zanimivo znamenitost: Kamniti križ. To

Slika 5: Kamniti križ, ki ga srečamo na poti proti Šmihelu

je znamenje iz leta 1596. V kamnu pod križem je odprtina, kjer je bila pritrjena puščica za darove, poleg pa je izklesana roka. Domačini pravijo, da je roka, ki je izklesana, pripadala tatu, ki je poskušal ukrasti darove iz puščice, pa mu je zaradi greha roka okamenela.

Po dobrih štirih urah in pol hoje končno dosežemo našo zadnjo postajo, Šmihel. Tam stoji ena najlepših cerkva na Štajerskem in v Sloveniji, **cerkev sv. Mihaela**. Romarska cerkev je bila zgrajena med leti 1637 in 1641 in jo štejemo med ambientalno najpomembnejše kulturne spomenike v porečju Savinje. V njenih

kamnoseških in rezbarskih detajlih se prepletajo gotski elementi z renesančnimi stilnimi

prvinami. Mogočno notranjščino

dopolnjujejo "zlati oltarji": veliki oltar, oba

stranska oltarja iz 17. stoletja in oba oltarja

ob stenah ladje, ki sta iz 18. stoletja. Eden teh

oltarjev je bil nekdanj glavni oltar v porušeni

cerkvi sv. Egidija v Zidanem Mostu. Ostanki

romanske arhitekture pričajo, da je imela

cerkev v srednjem veku podolžno,

pravokotno, ravno krito ladjo. Njeno dolžino

in širino določajo zidovi današnje ladje, ki

skrivajo romansko stavbno zasnovo. Na

prostoru sedanjega tristrano sklenjenega prezbiterija je bila polkrožna apsida. Posebnost

šmihelske romanske cerkve pa je pod apsido urejen karner, v katerega so v srednjem veku

skozi poševna jaška spuščali, ob prekopu grobov, najdene kosti pokopanih na pokopališču ob

cerkvi. Kostnica pod apsido, razen obeh jaškov, ni imela drugih odprtin. Obokana je bila s

kamnito polkupolo, ki so jo prebili šele v dobi baroka, ko so kostnico uporabljali za pokope

Slika 4: Panoramski pogled na cerkev sv. Mihaela

pomembnejših pokojnikov.

Ob spustu nazaj proti Laškem pa lahko ob

zanimivi poti še danes zasledimo štiri od

nekdanj sedmih kapelic križevega pota, ki so

bile zaradi romarjev postavljene v 17.

stoletju.

Slika 5, 6: Dve od štirih kapelic križevega pota, ki še stojijo

IV. LEVI BREG REKE SAVINJE

Pot po levem bregu reke Savinje pa se začne pri **cerkvi sv. Martina** v Laškem. Začetki gradnje nadžupnijske cerkve sv. Martina v Laškem segajo v drugo polovico 12., morda v 13. stoletje, s številnimi kasnejšimi prezidavami. Od prvotne zasnove sta ohranjena zvonik in glavna ladja. Pod masivnim kornim stolpom je bil kvadratni prezbiterij z glavnim oltarjem, kjer je še danes ohranjen križni obok z dvema diagonalnima rebroma, ki se v kotih naslanjata na kratke stebričke, ti pa na konzole. Takšen način gradnje je vplival tudi na zidavo drugih cerkva tedanje laške pražupnije in tvori tako imenovani arhitekturni slog »laška skupina«. Istočasno predstavlja cerkev sv. Martina najjužnejšo skupino cerkva s kornim stolpom ne le v Sloveniji temveč v vsej Evropi. Cerkvi sv. Martina v Laškem sta bili kasneje dozidani še dve nižji in krajši stranski ladji. Čas gradnje severne ladje

Slika 7: Cerkev sv. Martina

Slika 8: Mogočen strop cerkve sv. Martina

ni znan, je pa nedvomno starejša od južne, pri kateri arhitekturni elementi in način gradnje nakazujejo zrelogotski slog in jo uvrščajo v 14. stoletje. V 15. ali morda začetku 16. stoletja je bil na vzhodni strani zvonika prizidan visok prezbiterij z zunanjimi oporniki, zaradi česar je dobil zvonik sredinski položaj glede na cerkveno ladjo. Pisni viri iz leta 1721 omenjajo dozidavo kapele ob južni strani prezbiterija, ki ji je petnajst let kasneje sledila še dozidava enake kapele na severni strani. Obe sta grajeni v baročnem slogu s kupolo na vrhu. V cerkvi je postavljenih osem oltarjev. Glavnega so namestili v drugi polovici 18. stoletja in je posvečen sv. Martinu. V tleh cerkve so tri grobnice, vsaka v eni ladji. Po opustitvi pokopališča, ki je bilo okoli cerkve, so nekaj nagrobnih spomenikov prenesli v cerkev. Med njimi sta tu tudi nagrobnika Polydorja de Montagnana in družine Stich, ki sodita v čas službovanja Primoža Trubarja v Laškem.

Ob zadnji dozidavi leta 1935 je cerkev sv. Martina dobila današnjo podobo, ki je arhitekturno konglomerat romanskega, gotskega, baročnega in modernega sloga.

Slika 9: Blaževa skala

Pod zahodnim delom Huma se vzpnemo na **Blaževo skalo**, s katere je prekrasen pogled na park in zdravilišče. Pravijo, da je skala poimenovana po dečku Blažu, ki je pred mnogimi leti padel s skale in se smrtno ponesrečil.

Pot nadaljujemo proti vasi Tovsto, kjer se

srečamo s **Kamnitim svetilnikom**, ki je tudi eden od mejnikov naše poti.

Pot nas vodi dalje po cesti skozi vas Ojstro in Trojno. Od tu se spustimo v dolino potoka Lahomnica da pridemo do **vasi Trojno**.

Pri mostu nad Marija Gradcem pridemo na glavno cesto, ki nas pripelje do **gostilne Čater**. Dvorec, kjer obratuje ta gostilna, je bil prvič omenjen leta 1444 kot 'hof zu Grecz', leta 1448 pa kot stolp (Grecz turn). V dvorcu se je nato zvrstilo veliko lastnikov, zadnji pred drugo svetovno vojno je bil graščak veleposestnik dr. Ivan Jacobi iz Zagreba. Po vojni so bila v Gradcu, kakor se ta dvorec imenuje, stanovanja, zdaj pa je v njem gostilna.

Slika10: Gostilna Čater - 'Dvorec Gradec'

Od gostilne Čater se vzpnemo še na skalnat grič, kjer so leta 1505 pričeli graditi **cerkev Karmelske Matere Božje**. Na spominski plošči je zapisano, da je gradnjo cerkve in njeno poslikavo naročil laški tržan in cerkveni ključar Matija Stich. Cerkev ima enotno zasnovo brez delitve na prezbiterij in ladjo. Prvotno je imela majhen lesen zvonik, ki je bil najverjetneje skupaj z zakristijo dograjen v 17. stoletju. Iz istega obdobja je tudi glavni oltar s kipom Karmelske Matere z Jezusom v naročju. Stranska oltarja sta posvečena Kristusovemu trpljenju in Janezu Krstniku. Cerkev v Marija Gradcu je postala močno prepoznavna leta 1927, ko so pod plastmi beleža odkrili freske iz leta 1526, to je iz obdobja, ko se je poleg gotskega pri nas pričel uveljavljati tudi renesančni slog. Poleg fresk iz sv. Primoža nad Kamnikom so marijagraške freske redek spomenik likovne umetnosti tedanjega časa pri nas.

Slika 11: Cerkev Matere Božje

Ob vznožju griča, na katerem stoji cerkev, so bile v 18. stoletju zgrajene štiri kapele. Nekoč je tu stalo tudi votivno znamenje z Marijinim kipom, ki je bilo kasneje preneseno v Laško. Original kipa je shranjen v cerkvi sv.

Martina, njegova kopija pa stoji na visokem

kamnitem podstavku pred cerkvijo sv. Martina na Aškerčevem trgu v Laškem.

Ko se vračamo proti Laškemu, gremo še mimo Pivovarne Laško, ki je največja slovenska pivovarna. Začetki poslovanja Pivovarne Laško segajo v leto 1825, ko je medicinar in lektor Franz Geyer po navedbah pisnih virov začetnik pivovarstva v Laškem. Pivovarna Laško je v 185 letih obstoja preraslo iz lokalne pivovarne v vodilno proizvajalko piva in z ostalimi podjetji v Skupini Pivovarna Laško, v vodilno proizvajalko mineralnih vod, naravnih vod in brezalkoholnih pijač na slovenskem trgu.

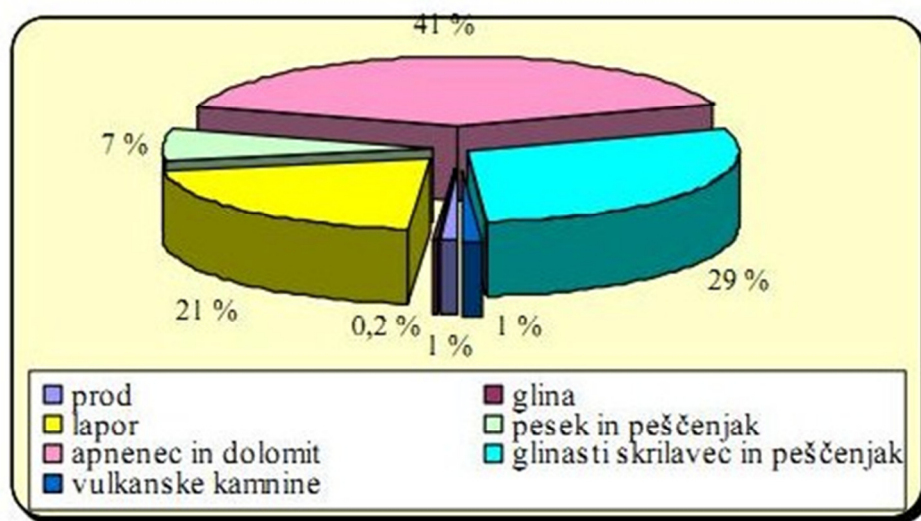
Slika 12: Pivovarna Laško

V. GEOLOŠKA ZGRADBA LAŠKEGA IN NJEGOVE OKOLICE

Občina Laško se nahaja na območju ob spodnjem toku reke Savinje, ki deli Posavsko hribovje na večji zahodni in manjši vzhodni del. Posavsko hribovje geologi zaradi krepko nagubane zgradbe imenujejo tudi Posavske gube, ki potekajo točno v smeri od zahoda proti vzhodu. Nastale so ob gubanju in narivanju v srednjem miocenu, hribovje pa so nadalje v pliocenu in kvartarju preoblikovali geomorfološki procesi.

Najbolj zastopani kamnini sta apnenec in dolomit, precej pa je tudi glinastega skrilavca in peščenjaka. Ti gradijo predvsem hribovite reliefne enote. Malo več kot petino je tudi laporja, ki pa gradi gričevnate reliefne enote.

Pri oblikovanju reliefa so imeli poleg tektonike močan vpliv tudi erozijski procesi tekočih voda in denudacija. Pestra kamninska sestava s katero se ponaša Posavsko hribovje in selektivna erozija se kažeta v morfološkem videzu pokrajine. Dobro je vidna razlika med mehkejšimi, slabo odpornimi in hitreje razpadajočimi karbonskimi in permskimi kamninami, kot so glinasti skrilavci, peščenjaki in laporji, ter triasnimi apnenci in dolomiti. Slednji sestavljajo višje in manj razčlenjeno hribovje na severu in jugu občine, medtem ko gradijo nižji gričevnat svet osrednjega dela občine pretežno mehkejše kamnine.

VI. RASTLINSKI IN ŽIVALSKI SVET V LAŠKEM IN OKOLICI

RASTLINSTVO

Območje občine Laško se ponaša s pestro floro, saj je tu mnogo lokacij, kjer uspevajo subalpske vrste daleč od strnjene področja v Alpah. Na območju občine je znanih več nahajališč glacialnih reliktoev na posameznih vrstovih in osojnih strminah njihovih skalnatih pobočij. Velik del nižinskih predelov ob Savinji, vključno s številnimi prodišči poraščajo poplavna grmišča. Med njimi so travnate jase, ki so jih v zadnjih letih v veliki meri posadili s hitrorastočimi, umetnimi nasadi topolov. V bližini rečne struge se zaradi poplav

Slika 13: Brstična lilija

Slika 14: Bukov gozd

razmere hitro menjavajo, z njimi pa tudi rastlinske združbe. Ob poplavih se širijo ob reki semena nekaterih vrst rastlin različne provenience, npr.: orjaški silj, navadni rokavec, lasasti beluš, rumeni lan, rdeča relika, brstična lilija in mnoge druge. Preseneča tudi večje število vrst iz družine orhidej: pikastocvetna kukavica, steničja kukavica, čeladasta kukavica, trizoba kukavica...

Približno 60% površja občine Laško je poraslega z gozdovi. Največji so okrog Jurkloštra, na Borovcu in Šmohorju. Med listavci prevladuje bukev, med iglavci smreka. Po ocenah gozdarjev zaposlenih na Zavodu za gozdove Krajevna enota Laško, je razmerje med listavci in iglavci v občini približno 70:30.

ŽIVALSTVO

Drobna prepletenost kmetijskih obdelovalnih površin in gozda pomeni posledično velik delež gozdnega roba, ki daje življenjski prostor številnim rastlinskim in živalskim vrstam. Takšno okolje najbolj ustreza srnjadi, ki je tudi najbolj številčna med vrstami. V gozdovih občine Laško so občasno še

Slika 15: Kragulj

prisotne naslednje vrste divjadi: lisica, poljski zajec, kuna, jazbec, dihur, hermelin, polh, veverica. Med pticami: raca mlakarica, fazan, kanja, skobec, kragulj, sraka, šoja, siva vrana, grlica, kos, velika sinica, plavček. Od visoke divjadi pa se prehodno pojavljajo: divji prašič, jelen, gams, damjak in muflon.

Slika 16: Gams

VII. ZAKLJUČEK

Ob pripravi seminarske naloge sem ugotovila, kako pomembno je, da ohranjamo okolje, v katerem živimo, prav tako tudi naravno in kulturno dediščino ter stare ljudske običaje. Naše okolje ter narava nam lahko podarita mnogo čudovitih stvari, če le tudi mi poskrbimo, da se ohranja takšno kot je, lepo, čisto in zdravo.

Ugotovila sem tudi, kako veliko imamo naravnih ter kulturno-zgodovinskih spomenikov okoli sebe, mimo katerih se sprehajamo skoraj vsak dan, pa se sploh ne zavedamo, kakšno zanimivo zgodbo skrivajo v sebi, koliko stvari bi lahko še izvedeli o njih.

Laško je res zelo malo mesto, a vendar ima mnogo čudovitih kotičkov okoli sebe in mislim, da bi vsakdo lahko našel nekaj, kar bi mu bilo všeč.

Slika 17: Laško

VIII. LITERATURA

- Arheološke najdbe iz Laškega, T. Knez – zapiski
- Monografija Laškega, Zveza kulturnih organizacij Laško, Tiskarna ljudske pravice Ljubljana, 1991
- Turistična geografija, M. Jeršič, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1990
- Krajevni leksikon Slovenije, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1995
- Sto in deset let turističnega društva v Laškem, J. Krašovec, Turistično društvo, Laško, 2001
- <http://www.lasko.si/>